

Farmaatsiaterminoloogia eksperdikomisjoni 15 tegutsemisaastat

Toivo Hinrikus, Ain Raal – TÜ arstiteaduskonna farmaatsia instituut

Tänavu septembrikuus tähistas farmaatsiaterminoloogia ekspertkomisjoni 15. tegevusaastat ja 150. töökoosolekut.

AJALOOST

Eestikeelsete farmaatsia oskussõnade ulatuslikum loomine, tutvustamine ja kasutusele võtmine algas põhiliselt 20. sajandi esimestel aastakümnetel ning oli otseselt seotud eestikeelse õppetöö algusega ülikoolis. Sama võib öelda ka meditsiini, keemia ja paljude teiste

erialade oskussõnavara kohta. Nii farmaatsia kui ka meditsiini oskussõnadele on ühine see, et need on sageli tulnud eesti keelde ladina keelest. Erinevalt teistest erialadest tuleb paljudel juhtudel teaduslik oskussõna teha mõistetavaks ja kasutatavaks ka tavainimesele, kes puutub sellega kokku arsti või apteekri juures.

Eestis ja mujalgi on terminoloogiatöö peamine töövorm terminikomisjoni nimeline töörühm. Terminikomisjonid jaotatakse Haridus- ja

Teadusministeeriumi poolt Eestis kaheksasse valdkonda, kuhu kuulub üle poolesaja komisjoni (1). Vajadus uute eestikeelsete farmaatsiavaldkonna oskussõnade järele suurenes Euroopa farmakopöa (*Europoan Pharmacopoeia*) koostamise konventsiooni heakskiitmise ning Vabariigi Valitsuse poolt taotluse esitamisega selle konventsiooniga ühinemiseks 1999. aasta oktoobris. Euroopa farmakopöa konventsiooniga ühinemine toimus 17. aprillil 2002 ja see kohustas komisjoni tege-

Fotol (vasakult): Ain Raal (TÜ farmaatsia instituudi farmakognoosia dotsent), Peep Veski (TÜ farmaatsia instituudi ravimite tehnoloogia ja biofarmaatsia professor), Ott Laius (Ravimiameti ravimiohutuse osakonna juhataja), Ave-Ly Toomvap (Ravimiameti müügilubade osakonna veterinaarravimite juhtivspetsialist), Signe Leito (Ravimiameti labori juhataja asetäitja), Daisy Volmer (TÜ farmaatsia instituudi sotsiaalfarmaatsia dotsent), Andres Soosaar (Verbitas OÜ), Toivo Hinrikus (TÜ farmaatsia instituudi farmatseutilise keemia dotsent).

lema ingliskeelsetele oskussõnadele eestikeelsete vastete leidmisega. Farmaatsiaterminoloogia ekspertkomisjoni moodustas Ravimiameti peadirektor 30. juunil 1999. aastal. Farmaatsiaterminoloogiaalaste korraliste töökoosolekutega tehti algust sama aasta septembris. Erialiselt lähedane meditsiinterminoloogia komisjon aga alustas oma tööd juba 1977. aastal. Seega ületab praeguseks peetud koosolekute arv 150.

EKSPERTKOMISJONI TEGEVUS

Komisjoni ülesanne on Euroopa Liidus kehtivatest nõuetest lähtuva ühtse farmaatsiaterminoloogia korrastamine, ajakohastamine ning loomine ravimialaste ja teiste õigusaktide täitmiseks. Korrastatud ja ühtset terminoloogiat tuleb kasutada

- ravimi müügiloa taotluse täitmisel,
- ravimiomaduste kokkuvõtte ja ravimipakendi infolehe eesti keelde tõlkimisel,
- eestikeelse pakendi valmistamisel.

Komisjoni koosolekutel arutusele tulevate terminite saamiseks on põhiliselt kolm allikat. Esiteks, Euroopa ravimi- ja tervishoiukvaliteedi direktoraadi (*European Directorate for the quality of medicines and HealthCare, EDQM*) ja Euroopa farmakopöa komisjoni (*European Pharmacopoeia Commission*) väljaanne „Ravimvormide manustamisviiside ja pakendite standardterminid“ (*STANDARD TERMS. Pharmaceutical dosage forms. Routes of administration. Containers*). Selles väljaandes on toodud terminid Euroopa Liidu eri keeltes, mis võimaldab kasutada oskuskeeleõpetuses nn ületuspõhimõtet – keeles, mille terminoloogia luuakse hiljem, on alati reaalseid võimalusi kujundada parem terminite süsteem kui varem kujunenud terminitega keeles. Meie ülesandeks on avaldatud terminite tõlkimine jooksvalt pärast uute terminite avaldamist viidatud väljaandes.

Teiseks allikaks on Euroopa farmakopöa ning selles sisalduvad monograafiad. Põhiliselt on tegemist ravi- ja abiainetega, mille tõlkimise vajadus on seotud mõne ravimitootja poolt konkreetse ravimpreparaadi toomisega Eesti turule. Euroopa farmakopöa on ravimitega seonduvate terminite alus kogu Euroopas.

Kolmandaks on ravi- ja abiained, mis ei kuulu Euroopa farmakopöasse, kuid mida kasutatakse ravimites. Sellistel juhtudel on allikaks ravimitootja esitatud dokumentatsioon.

Ekspertkomisjoni korralised koosolekud toimuvad kord kuus, välja arvatud suvel. Enamasti tundpoolteist vältavale koosolekule eelneb liikmete ettevalmistav töö, mille viljad leiavad kohtumisel väljakäimist ja arutamist. Arutusele tulevad terminid ja definitsioonid valmistab juba aegsasti koosoleku jaoks ette ja saadab laiali Ravimiameti töötaja Ott Laius, kes hoolitseb ühtlasi koosoleku protokoll koostamise eest. Pole sugugi harvad juhud, kus üht-teist jääb veel lahtiseks ja vajab konsulteerimist mõne kitsama eriala spetsialistiga. Seega jätkub töö ka koosolekutevahelisel ajal. Osaliselt on tegevust rahastanud

Farmaatsiaterminoloogia käsiraamat

Ravimamet, kuid paljuski on tegevus liikmete ühiskondliku aktiivsuse väljendus.

FARMAATSITERMINOLOOGIA EKSPERTKOMISJONI KOOSSEIS

Komisjoni koostamise aluseks on põhimõte, et oleksid kaetud kõik valdkonnad, millega on kokku puuteid erialastes tekstides. Nii on praeguses komisjonis peale farmaatsiaerialade (Toivo Hinrikus – farmatseutiline keemia, Ain Raal – farmakognoosia, Peep Veski – farmatseutiline keemia, biofarmatsia, Daisy Volmer – sotsiaalfarmaatsia) esindatud arst Andres Soosaar, veterinaar Ave-Ly Toomvap ja keemik Signe Leito. Vajaduse korral oleme saanud keeleabi Ravimiametis töötavalt filoloogilt Rutt Läänemetsalt.

Aastate jooksul on komisjoni töös osalenud hulk liikmeid: Birgit Aasmäe, Malle Jaagola, Mailis Jaamaste, Eveli Kikas, Silja Kokk, Margit Plakso, Juhan Ruut, Lembit Rägo, Sander Sepp, Helga Suija, Merje Veeberg. Neist ühe – Peet-Henn Kingisepa – kaotasime igaveseks 2012. aastal. Dotsent Kingisepp oli komisjoni liige alates selle moodustamise algusest. Tema kaudu olime kursis meditsiinterminoloogia komisjoni tegemistega.

Euroopa farmaatsiaterminoloogiaga on meid kursis hoidnud prof Veski, kes juba 7. aastat kuulub Euroopa farmakopöa standardterminite töörühma koos 11 riigi esindajaga, kes on liitunud Euroopa farmakopöa konventsiooniga.

TÖÖ TULEMUSENA ON ILMUNUD KÄSIRAAMAT

Farmaatsiaterminoloogia ekspertkomisjoni kümneaastase töö tulemused võtab kokku käsiraamat „Farmaatsiaterminoloogia“ (2). Käsiraamatus esinevad märksõnad on grupeeritud teemade kaupa. Suuremateks alajaotusteks on Euroopa farmakopöa sõnastik, ravimvormid, manustamisviisid,

pakendid, humaan-ATC- ja veterinaar-ATC-süsteemid (ATC – anatoomilis-terapeutiline keemiline klassifikatsioon).

Meie avaldatud käsiraamat kajastab eestikeelse farmaatsiaterminoloogia praegust arenguetappi. Mitmeidki termineid oleme jooksva töö käigus muutnud, välistatud ei ole ka mõnegi termini muutmine (muutumine) tulevikus.

TEGEVUSE TULEMUSED KÄTTESAADAVAD INTERNETIST

Farmaatsiaterminoloogia ekspertkomisjoni tegevuse tulemusel loodud saab lugeda kodulehelt <http://ravimiamet.ee/farmaatsiaterminoloogia>, sealt on kättesaadav meie töö mahukaima viljana valminud, eelnevalt mainitud käsiraamat, mille elektroonilist versiooni täiendatakse järjepidevalt.

FARMAATSIA- TERMINOLOOGIA ON ERALDI ÕPPEAINE

Ülaltoodud käsiraamat on kasutusel ka õppevahendina farmaatsiaterminoloogia õpetamisel proviisorõppetudengitele. Nimetatud õppeaine on teiste Euroopa riikide eeskujul

õppekavas juba alates 2007. aastast ja sellega tegelevad erinevatest vaatepunktidest neli terminoloogiakomisjoni liikmeteks olevat õppejõudu (prof Veski, dots Volmer ning artikli autorid).

TÖÖ JÄTKUB

Jätkame oma ekspertkomisjoni korraliste koosolekutega sagedusega kümme korda aastas. Oma töös oleme püüdnud tuua erialaliselt võimalikult täpseid eestikeelseid vasteid, unustamata seejuures võimaluse korral luua ka ilusaid eestikeelseid termineid.

25. veebruaril 2014. aastal Sotsiaalministeeriumis toimunud arutelul leiti, et vaja on hoogustada ja uuendada meditsiinivaldkonna terminoloogiatööd, vajalik oleks luua internetipõhine andmebaas jne. Selleks loodetakse leida püsiv rahastus.

Eesti Rohuteadlases (3–8) ja Eesti Arstis (9) ning mujal (10–11) oleme avaldanud hulga terminoloogia-artikleid ja kutsunud kolleege kaasa mõtlema erialase terminoloogia korrastamisele. Sageli tuleb vastata farmaatsiaterminoloogiat puudutavatele küsimustele, mis jõuavad meieni e-posti ja telefoni teel.

KIRJANDUS

1. Eestikeelse terminoloogia toetamise riiklik programm 2008–2012. Tartu–Tallinn, 2008. In: Haridus- ja teadusministeeriumi ministri käskkirj 8. veebruar 2008 nr. 163, lisa1.
2. Farmaatsiaterminoloogia: Euroopa farmakopöaravimvormid, manustamisviisid, pakendid ja droogid. ATC süsteemid. Koostajad Hinrikus T, Jaamaste M, Kikas E, Kingisepp P-H, Laius O, Raal A, Sepp S, Toomvap A-L, Veski P, Volmer D. Tartu: Ravimiamet; 2010.
3. Hinrikus T, Jaagola M, Kingisepp P-H, Raal A, Rägo L, Veski P, Volmer D. Farmaatsiaterminoloogia. I Ravimvormid. Eesti Rohuteadlane 1999;4:19–25.
4. Hinrikus T, Jaagola M, Kingisepp P-H, Raal A, Veski P, Volmer D. Farmaatsiaterminoloogia. II Manustamisviisid. Eesti Rohuteadlane 2001;6: 21–3.
5. Hinrikus T, Jaagola M, Kingisepp P-H, Raal A, Veski P, Volmer D. Farmaatsiaterminoloogia. III Pakendid. Eesti Rohuteadlane 2002;1:19–21.
6. Hinrikus T, Jaagola M, Kingisepp P-H, Raal A, Veski P, Volmer D. Farmaatsiaterminoloogia. IV Ravimvormide standardterminid. Eesti Rohuteadlane 2002;5:16–7.
7. Hinrikus T, Jaagola M, Kingisepp P-H, Plakso M, Raal A, Veski P, Volmer D. Farmaatsiaterminoloogia V. Ravimvormid. Eesti Rohuteadlane 2006;1:20–4.
8. Hinrikus T, Kingisepp P-H, Plakso M, Raal A, Veski P, Volmer D. Farmaatsiaterminoloogia VI. Droogid. Eesti Rohuteadlane 2006;4:14–19.
9. Hinrikus T, Jaagola M, Kingisepp P-H, Kokk S, Raal A, Veski P, Volmer D, Aasmäe B. Farmaatsiaterminoloogia ja Euroopa farmakopöa. Eesti Arst 2004;83:414–32.
10. Hinrikus T, Jaagola M, Kingisepp P-H, Plakso M, Raal A, Veski P, Volmer D. Index of Estonian Terms. In: Standard Terms 2004. 5th Edition. Pharmaceutical dosage forms. Routes of administration. Containers. EDQM (European Directorate for the Quality of Medicines). Strasbourg: Council of Europe, 2004:306–10.
11. Hinrikus T, Jaagola M, Kingisepp P-H, Raal A, Veski P, Volmer D, Aasmäe B. Euroopa farmakopöa terminoloogia. Eesti Loomaarstlik Ringvaade 2002;27(Lisa):1–14.
12. Hinrikus T, Erelt T. Farmaatsia oskussõnavaara arenemisest. Emakeele Seltsi aastaraamat. Tartu: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2001:12–4.

toivo.hinrikus@ut.ee

Toimetuse märkus: Professor Peep Veski suri 1. oktoobril 2014.